

Stana Anželj
Ljubljana

RAZPETOST PREVAJALCA MED POTUJITVENIM IN PODOMAČITVENIM PRISTOPOM na primeru prevajanja zamonijskega fantastičnega romana *Mesto sanjajočih knjig* Walterja Moersa¹

Prispevek po umestitvi nemškega avtorja Walterja Moersa (1957) in njegovega fantastičnega romana *Die Stadt der Träumenden Bücher* (2004) v petih sklopih izbranih rešitev iz slovenskega prevoda dela *Mesto sanjajočih knjig* (2010) prikazuje grajenje prevajalske strategije z ozirom na potujitveno in podomačitveno metodo.

Walter Moers (1957) se je najprej uveljavil kot ustvarjalec provokativnih stripov, z doslej šestimi izdanimi zamonijskimi fantastičnimi romani, med njimi *Die Stadt der Träumenden Bücher* (Piper, 2004), ki so kljub vpetosti v izmišljeno celino Zamonijo samostojna dela, pa se je v Nemčiji zapisal tudi med avtorje knjižnih uspešnic. V nemškem prostoru so dela zaživela kot »*all age fantasy*«, ki z avtorjevimi ilustracijami ter z dinamično pripovedno in jezikovno zasnovano nagovarjajo mladega bralca, a so z aluzijami in s prikritim kritičnim humorjem privlačna za odrasle. Prevajalec se ob upoštevanju dvojnosti ciljnega bralca in »duha« izvirnika znajde pred načelno odločitvijo, kako v prenosu poustvariti avtorjeve besedne akrobacije in njihov učinek na izhodiščnega bralca ter prenesti sporočilnost, pri čemer je oboje nemalokrat vpeto v nemški kulturni prostor. Prispevek predstavlja izbrane prevodne rešitve iz slovenskega prevoda dela *Mesto sanjajočih knjig* (Založba Sanje, 2010), združene v pet sklopov: bukvarske »realije«, govoreča imena lintvernov, vrste nevarnih knjig, zamonijščina in anagramska imena bukvoanov. Vsakokrat sledi obrazložitev z besedilnim in tudi zunajbesedilnim kontekstom. Tako postanejo iz podomačitvenega pristopa razvidni možni besedotvorni postopki za kovanje neologizmov, težnja po iz konteksta smiselnih, blagozvočnih, aliteracijskih rešitvah v »duhu knjige« ter s kontekstom upravičeno delno prirejanje anagramskih bukvoanov. V potujitvenem pristopu se poleg eksotične drugačnosti ohranja bržkone tudi zagonetnost zamonijskega sveta, ki po drugi strani lahko neti radovednost in bogati literarne čute ciljnega bralca.

The article about classification of the German author Walter Moers (1957) and his fantasy novel *City of Dreaming Books* (2004) shows the building up of translation strategy with regard to alienating versus domesticating method, based on five groups of selected solutions from the Slovene translation of the respective novel.

¹ Avtorica prispevka je za svoj prevod knjige *Mesto sanjajočih knjig* leta 2011 prejela slovensko priznanje za najboljšo mlado prevajalko, knjiga pa si je prislužila tudi priznanje zlata hruška (op. ur.).

Walter Moers (1957) first became known as the author of provocative cartoon-like comics; so far he published six fantasy novels (among them *City of Dreaming Books*, Piper, 2004) – autonomous pieces although they all take place in a fictional continent Zamonia – thus joining the club of bestselling authors in Germany, where his work is labelled as “*all age fantasy*”. Although the author’s illustrations along with dynamic narrative and language concept address young readers mostly, the novels also appeal to grown-ups with their allusions and hidden critical humour. While paying regard to the duality of target reader and the “spirit” of the original, translator is faced with the need to find a solution how to recreate in transfer the author’s word acrobatics and its effect on original readers, and how to convey the message, when both are specifically related to the German cultural space.

1 Uvod

Walter Moers (1957) je kot risarski samouk začel objavljati stripe v osemdesetih letih prejšnjega stoletja in od tedaj ovekovečil kultni figuri po imenu *Kleines Arschloch* (ki najprej v stripovski obliki, nato v filmu in na koncu v persiflažah slavnih slikarjev provocira in krši tabuje) in drugo po imenu *Käpt'n Blaubär* ali kapitan Sinjedlakec, to je lažnivi kljukec iz otroške televizijske serije, ki je bil uspešno prenesen v prvi zamonijski roman, film in muzikal; omeniti velja še izjemno satirične stripe in glasbeni video o karikiranem *Adolfu* (Hitlerju) ter ilustrirano jezikovno parodijo za odrasle o kralju oziroma *Fralju* (*Der Fönig*), medtem ko je avtor začel graditi svojo drugo, prav tako uspešno pisateljsko kariero z doslej šestimi izdanimi romani o Zamoniji, to je izmišljeni celini med Ameriko in Evrazijo (gl. Vogt 2011).

Zamonijski romani so samostojna dela in se lahko berejo v poljubnem vrstnem redu, razen morda nazadnje izdanega *Labirinta sanjajočih knjig*, ki je po *Mestu sanjajočih knjig* in pred načrtovanim *Dvorcem/Gradom sanjajočih knjig* del trilogije. Na vprašanje o nastanku celine Zamonije avtor (ponavadi v intervjujih prek elektronske pošte, saj živi povsem umaknjeno iz javnosti) po izidu *Ruma* odgovarja, da se mu je med snovanjem *Sinjedlakca* porodila ideja o knjižni seriji, v kateri bo glavni lik celina, na njej pa bo preizkusil različne zvrsti: »prvi je bil baročni fantastični roman, drugi parodija pravljice, *Rumo* je pustolovski roman, naslednja knjiga bo temeljila na grozljivi in gotski literaturi in sledeča na znanstveni fantastiki, če pridem tako daleč« (Nüchtern 2003).² Tako baročno fantastični sinjedlaki medvedek v prvi osebi pripoveduje o megalomansko neverjetnih dogodivščinah iz prve polovice svojih 27 življenj; zamonijska pravljica *Ensel und Krete* o dveh fhernhahovskih sorojencih s prav takšnima imenoma že na zvočni ravni namiguje na Janka in Metko (*Hänsel und Gretel*) in k besedi prvič pripusti največjega zamonijskega književnika lintverna Blagorada Basnodolskega; pustolovski *Rumo* se na mestoma krvoločni življenjski avanturi iz volpertinškega kužka prelevi v pogumnega, a redkobesednega in sramežljivega bojevniškega junaka; šele v grozljivo napeti zamonijski noveli pa mraček Eho prekriža mahinacije brezobzirnega alkimista in mojstra za vrešče Espina.

² Prevodi tujejezičnih navedkov v nadaljevanju so avtoričini.

Naslov nemškega izvirnika	Založba, 1. izdaja	Naslov slovenskega prevoda	Založba, 1. izdaja
<i>Die 13½ Leben des Käpt'n Blaubär</i>	Eichborn, 1999	<i>13 ½ življenj kapitana Sinjedlakca</i> (prevod Darko Dolinar)	Cankarjeva založba, 2000
<i>Ensel und Krete</i>	Eichborn, 2000	—	—
<i>Rumo & Die Wunder im Dunkeln</i>	Piper, 2003	<i>Rumo & Čudeži v temi</i>	Založba Sanje, 2009
<i>Die Stadt der Träumenden Bücher</i>	Piper, 2004	<i>Mesto sanjajočih knjig</i>	Založba Sanje, 2010
<i>Der Schreckenmeister</i>	Piper, 2007	<i>Vreščji mojster</i>	Založba Sanje, 2011
<i>Das Labyrinth der Träumenden Bücher</i>	Knaus, 2011	—	—
<i>Das Schloss der Träumenden Bücher</i>	Knaus, 2013 (?) ²	—	—

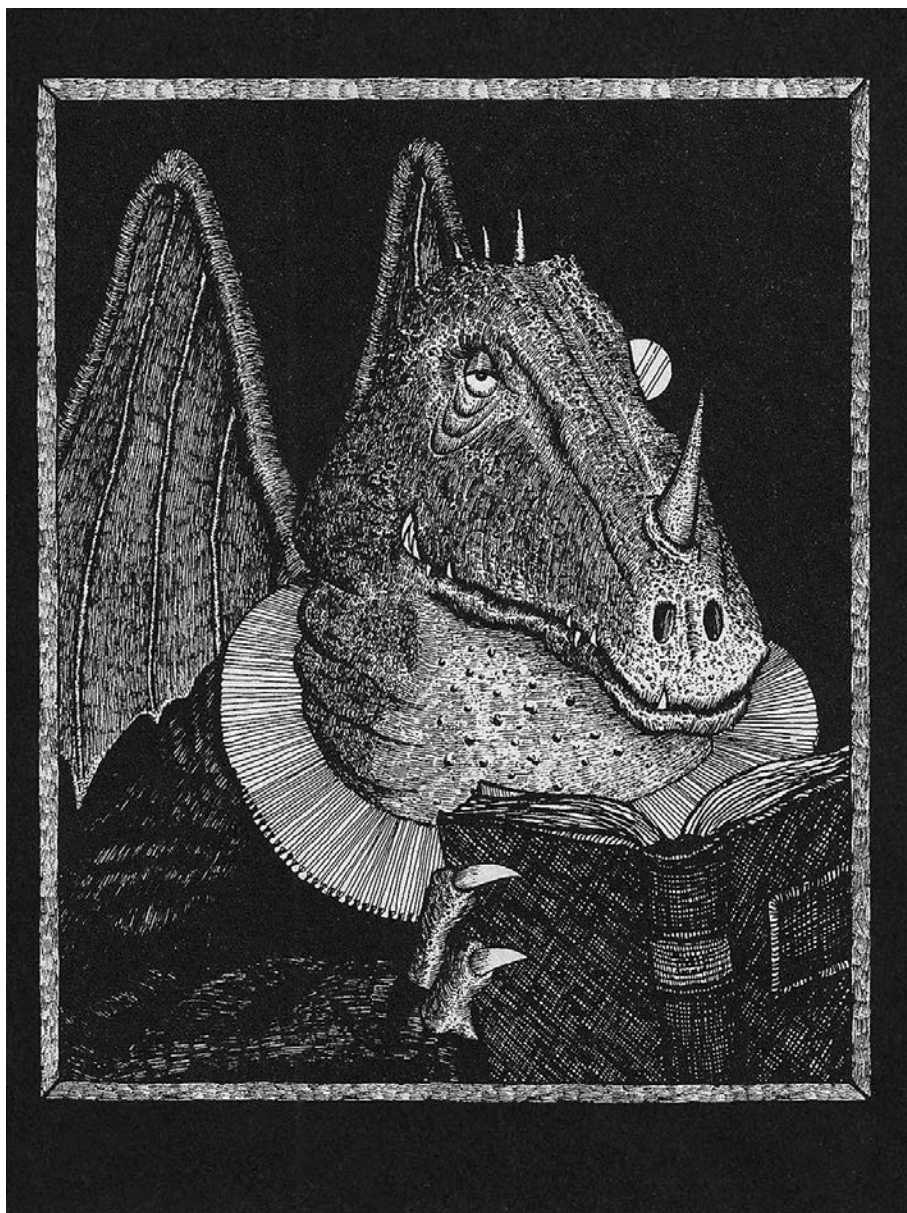
Preglednica 1: Zamonjski romani.

V *Mestu sanjajočih knjig* spremljamo bodočega največjega zamonjskega književnika, lintverna Blagorada Basnodolskega, ko se kot mlad nadebudnež v iskanju avtorja najgenialnejšega rokopisa, kar mu je kdaj prišel pod kremplje, odpravi v mesto Bukvano, ki živi za literaturo in od nje, kjer pristane v knjižnih katakombah med bukvomani in se pri skrivnostnem kralju senc nauči pisateljstva ter na koncu doseže skrivnostno silo pisateljskega navdiha – orm. Moersovi recenzenti so poleg »literarne virtuoznosti, prekipavoče domišljije in subtilne komike« izpostavili za moersovske razmere »že kar špartansko kompozicijo« brez vzporednih zgodb, zaradi česar avtor »s pripovedjo zleze pod kožo« (Platthaus 2004). »Največja in najlepša ljubezenska izpoved branju in literaturi«, ki jo je tistega leta moč dobiti, tako nagovarja mlade bralce, »ki jih zanima popkultura«, prav tako pa tudi »intelektualce«, »romaniste« in tiste z zanimanjem za »klasiko in romantiko« (Kreitling 2004). Kritičnim slavonspevom pritrjujejo lestvice najbolj prodajanih knjig (gl. Moers 2011: ščitni ovitek), odzivi bralcev na spletu⁴ in ne nazadnje nagrada mesta Wetzlar za fantastiko leta 2005. V drugem delu novonastale trilogije *Labirint sanjajočih knjig* pa se z Basnodolskim, medtem že ovenčanim s pisateljsko slavo, po več kot dvesto letih vrnemo in spoznavamo po požaru novozgrajeno mesto Bukvano, srečujemo stare znance, in ko se pripovedni lok napne in »se zgodba

³ Izid romana je na spletni strani založbe napovedan za 14. oktober 2013: <http://www.random-house.de/Buch/Das-Schloss-der-Traeumenden-Buecher-Roman/Walter-Moers/e423194.rhd?mid=3&serviceAvailable=false#tabbox> (30. 4. 2013).

⁴ Gl. <http://www.amazon.de/Die-Stadt-Tr%C3%A4umenden-B%C3%BCher-Mythenmetz/dp/3492045499> (30. 4. 2013) ali v zadnjem času: <http://www.facebook.com/pages/Hildegund-von-Mythenmetz/158142424258674> (30. 4. 2013).

začne«, nas avtor kratko malo zapusti na začetku labirinta. Razočaranje bralcev⁵ je bilo temu primerno.

Blagorad Basnodolski (*Mesto sanjajočih knjig*, Založba Sanje, 2010)

⁵ Gl. <http://www.amazon.de/Das-Labyrinth-Tr%C3%A4umenden-B%C3%BCher-Roman/dp/813503933> (30. 4. 2013).

V nemškem prostoru so dela zaživela kot »all age fantasy« (Lembke 2011: 20), torej namenjena otroškim, mladostniškim in odraslim bralcem. To gre poleg fantazijske vsebine najverjetneje pripisati sami knjižni izvedbi, saj so vsi zamonijski romani opremljeni z avtorjevimi minucioznimi ilustracijami, prisotno je deloma še stripovsko poigravanje s tipografijo. Nadalje pa tudi »spremembi medija«, saj je televizijski *Sinjedlakec* del *gedalcev* bržkone pritegnil med *bralce*, ter »bogastvu aluzij«, ki se razkrivajo predvsem odraslemu bralstvu (prav tam: 21). V nemški recepciji so prepoznali karikiranje Frankfurtskega knjižnega sejma in postmoderni značaj dela,⁶ v od nedavnega tudi znanstveni recepciji pa so med drugim razčlenjeni koncepti avtorstva in medbesedilnosti kot parodije v *Mestu sanjajočih knjig* (gl. Conrad 2011) ter klasični angleški nonsens, še posebej pri glasbenih terminih na koncertu trombozavn in izmišljenih literarnih slogih ter (neprepoznavnih anagramskih) imenih likov (gl. Oppermann 2011). V angleški umestitvi je delo zaradi »komične in satirične obravnave fantazijskih motivov« kot »comic fantasy crossover« postavljeno v tradicijo Terryja Pratchetta in njegovega *Ploščatega sveta* (Beckett 2009: 148), slovenska recepcija pa izpostavlja predelane motive in avtorjeve kritične puščice (gl. Bogataj 2011) ter tudi odlike pripovedi in svežega jezika (gl. Geneze 2011: 104).

Zelo tekoča pripoved z bogatim naborom jezikovnih registrov, ki se nemoteče prepletajo od pogovornega do zastarelega, besedotvorno razgiban jezik z obilico neologizmov,⁷ besedne igre in anagramska imena likov, ki so kot taka na trenutke še polnopomenska, ter vpetost v nemški, pa tudi svetovni kulturni in literarni prostor, v katerem se preigravajo aluzije, ironija in avtorjev humor, prevajalca, ob upoštevanju dvojnosti potencialnega primarnega ciljnega bralca, postavijo na Schleiermacherjevo križpotje: ali »pušča[ti] pisatelja kar se da pri miru in premika[ti] bralca njemu nasproti« ali pa »pušča[ti] bralca kar najbolj pri miru in premika[ti] pisatelja nasproti bralcu« (cit. po Kocijančič Pokorn 2003: 54). V prvem primeru bi torej s potujitvenim pristopom predstavili eksotičnost izhodiščnega besedila, a s tem morda prikrajšali ciljnega bralca za marsikatero duhovitost ali celo tvegali nedoumljivost, v drugem primeru bi si s podomačitvenim pristopom prizadevali poustvariti enak (komičen, satiričen, ironičen ...) učinek na istih mestih kot izvirnik, s čimer pa bi mestoma lahko izkrivljali avtorjevo (komično, satirično, ironično ...) sporočilo. Eno od možnosti, po kateri poti torej zaorati bukvansko ledino, bo nakazala naslednja analiza prevodnih rešitev.

2 Analiza prevodnih rešitev

V nadaljevanju se bomo ustavili ob peščici zanimivejših, ilustrativnih ali trših prevajalskih orehov, ki so bili izbrani poljubno. Petim povzemajočim preglednicam vsakokrat sledi obrazložitev s kontekstom. Analizirani deli sta okrajšani kot STB

⁶ Gl. http://de.wikipedia.org/wiki/Die_Stadt_der_Tr%C3%A4umenden_B%C3%BCher (30. 4. 2013).

⁷ Neologizmi iz *Sinjedlakca* so na primer obravnavani v diplomski nalogi Žive Kolar (2004) z naslovom *Priložnostne tvorjenke v nemškem otroškem leposlovju*, Oddelek za prevajalstvo Filozofske fakultete v Ljubljani.

(*Die Stadt der Träumenden Bücher*) in MSK (*Mesto sanjajočih knjig*), preostali pa kot *Rumo* in *Sinjedlakec*.

Nemški izvirnik	Slovenski prevod
Buchhaim – Unhaim	Bukvana – Godvana
der Buchling	bukvoman, bukvomanček
die Buchimisten	bukimisti
die Bücherwehr	buklicija
die Buchschrecken	bukomolke

Preglednica 2: *Bukvanske »realije«*.

Dogajalni kraj (na površju) je knjižni produkciji, distribuciji in konzumaciji posvečeno mesto *Buchhaim*, v katerem poleg množice založb, tiskarn in vsega drugega potrebnega deluje tudi »več kot pet tisoč uradno prijavljenih antikvariatov in po oceni tisoč napol legalnih bukvarnic« (MSK, 32 s.). V srečnem primeru pride prevajalcu nasproti jezik, ki po zvenu in asociaciji – »Že zdaleč jo [Bukvano] lahko zaduhate. Diši po starih knjigah. Počutite se, kakor da bi odsunili vrata v gromozanski antikvariat, kot da bi se dvignil vihar čistega knjižnega prahu /.../« (MSK, 12) – ponuja pravšnjo podstavo za tvorjenje nečesa staroveško-knjižno-prašnega: *buk(v)*-. V manj srečnem primeru jo prav jezik zagode: protipol *Buchhaima* je rima-joči se *Unhaim* (pod površjem), ki slovarsko ne obstaja, a priključuje nekaj srhljivega, strašnega (*unheimlich*) ali tudi zlo, gorje (*Unheil*), čemur pritrjuje njegov opis:

Tu spodaj se je zbirala nesnaga stoletij, humus za grozljive tvorbe in živa bitja vseh vrst. V tem delu labirinta si našel žuželke in škodljivce, rastline in živali, ki bi jih zaman iskal drugod. Celo knjižni lovci so se kraja ogibali v velikem loku, ker v njem nisi staknil ničesar razen strašnih bolezni. Godvana je bila morbidna druga plat Bukvane, trohnočno smrdeče drobovje katakomb, njen neusmiljeni prebavni sistem. Vladal ji ni več nihče, ne knjižni lovci ne kralj senc – vladal mu je razkroj. Kdor ali kar si je utrlo pot skozi labirinte v Godvano, se je razkrojilo najpozneje v tej jami, predelano v sestavine nemirnega knjižnega morja, na katerem sem stal šibečih se kolen. (MSK, 178)

Predvsem zvočno se je zaradi morbidnosti kraja vsiljevala rešitev *Bukvana* – *Godvana*, ki je sicer prinašala dodatno asociacijo na parcelino Gondvano, a je ta konec koncev ležala na *spodnji* polobli in se je aluzija skladala z duhom knjige, ki se načrtno poigrava z namigovanjem na že znano. Na koncu sem to rešitev in njej podobne, ki pa so v svojem bistvu poustvarjale duh knjige, štela kot kompenzacijo za vsa tista mesta, kjer je aluzija (hote ali nehote) izostala.

Iz iste podstave so bili tvorjeni tudi prebivalci katakomb, enooki kiklopi s slovesom *grozних bukvanov*: »Tako so jih krstili knjižni lovci. Zato ker bukvo-mani nimajo pomislekov in požrejo tudi najdragocenejše knjige. Menda živijo od knjig, če ni v bližini ničesar živega za kosilo.« (MSK, 103). Ko pa Basnodolski že po prvem srečanju podvomi v njihovo groznost (MSK, 209), jih med bivanjem pri njih vzljubi (MSK, 263–269) in ob zadnjem snidenju ga s svojim presenečenjem ganejo do solza (MSK, 443 s.). Obrazilo *-ling* v nemščini ponavadi v tvorjenkah iz pridevnika, redkeje pa iz samostalnika ali glagola, največkrat označuje osebo

pogovorno slabšalno (Duden; npr. *Schreiberling*⁸ – *pisun, pisarček*), na čemer avtor gradi suspenz, saj se grozna bitjeca pri bralcih na koncu izkažejo za »ful srčkana«,⁹ so jim »še posebej prirasla k srcu«,¹⁰ skratka, »BUCHLINGE 4-EVER«. ¹¹ Ker se bitjeca dejansko nasitijo z branjem in je bukvožerja (in s tem tudi bukvožerce, bukvožerčke) že zasedla istoimenska oddaja, potter- in druge -manije pa so splošno znane, so se rodili bukvomani. Sobesedilo je na trenutke domala zahtevalo pomanjševalnico (ki jo lahko implicirajo tudi slabšalne izpeljanke, gl. primere v opombi 7), na primer za slastno poimenovanje istoimenske slaščice (*Buchling*, STB, 79): »privoščil skodelico kave in *bukvomančka* – kos sladkega peciva v obliki knjige, polnjenega z jabolčnim kompotom in pretaknjeneja z mandeljni in s pistacijamik« (MSK, 80), in prav tako za niansiranje Blagoradovega odnosa do bitjec (prijaznost, hudomušnost, lahko tudi ciničnost; v izvirniku povsod rabljen izraz *Buchlinge*):

Oči in udje so bili težki in predenje me ni motilo – nasprotno, pomirjalo me je. Kakor nežno valovanje se je dvigalo in spuščalo, gor in dol. Glasba bukvomančkov, zvok z užitkom razsanjane literature, me je mehko zazibala v sen. (MSK, 234; STB, 233)

»Plačate te stvari s prihodki od Diamantne liste?« // »Ne, ne, ne trgujemo s knjigami. Imamo druge vire dohodkov.« // A-ha, druge vire dohodkov. Ti bukvomančki so pa skrivnostni tički. In kaj bodo z vsem tem klumpom? (MSK, 241; STB, 241)

Zajel sem sapo in vdihnil idejo. Naredil sem korak in stopil iz zamonijskega baroka v novi vek. Zavzdihnil sem in ducat zaskrbljenih bukvomančkov se je oklenilo mojega ogrinjala in me izprašalo po počutju. Še nikoli v življenju nisem bil deležen tolikšne pozornosti. (MSK, 269; STB, 269)

S knjigami imajo opravka tudi t. i. *Buchimisten* (STB, 93), ki močno dišijo po francoskih bukinistih (nem. *Bouquinisten*) in alkimistih (nem. *Alchemisten*) in oboje tudi so, alkimistični knjižni šarlatani, za katere se je poimenovanje izpisalo samo:

Bukimisti so bili malo znanstveniki, malo zdravniki, malo mazači in malo antikvarji, ki so ustanovili svoj ceh. Umetnost knjigotiska, antikvarizem, kemija, biologija, fizika in literatura so sklenili pogubno zvezo z magijo zaklinjanja, vedeževanjem, astrologijo in drugimi čirulami čarulami, nastala pa je veda, ki je bila zmožna cele knjižnice napolniti s shrljivo literaturo. (MSK, 94)

Ne tako samoumevno sta se zapisala prevedka za *Bücherwehr* (STB, 91) in *Buchschrecken* (STB, 167), ki se naslanjata na *Feuerwehr* (gasilce; kar je smiselno, če vemo, da je Bukvana zaradi obilja knjig »veljala za najbolj vnetljivo mesto na celini«, MSK, 33) in *Heuschrecken* (kobilice, ki v sebi skrivajo strah, grozo, nem. *der Schreck*), tako da je bilo treba rešitev iskati v kontekstu (gl. spodaj): vrešča bi zaradi vsiljivega Basnodolskega poklicala policijo oziroma v Bukvani *buklicijo*, za ne tako prikupno žuželko med golaznijo v katakombah, ki bi se lahko spojila s podstavo *buk(v)*-, pa se je iz *bogomolke* porajala *bukomolka*, ki oddaljeno morda priklje še (knjižnega) molja:

⁸ Gl. primere: <http://de.wiktionary.org/wiki/-ling> (30. 4. 2013).

⁹ Več odzivov na: <http://www.literaturschock.de/literaturforum/index.php?topic=16394.120> (30. 4. 2013).

¹⁰ Več odzivov na: <http://www.buechertreff.de/fantasy-science-fiction/4058-walter-moers-stadt-trauemenden-buecher/> (30. 4. 2013).

¹¹ Prav tam, stran 2 (30. 4. 2013).

»To se bo zgodilo, če rokopisa v tem trenutku ne uničite. To je vse, kar lahko povem. Zdaj pa ven iz trgovine!« // »Ampak saj vendar očitno veste, kdo...« sem še enkrat poskusil. // »Ven!« je zavreščala vrešča. »Ali pa bom poklicala buklicijo!« Stopila je za pult in zgrabila vrstico, ki je bingljala z velikega zvona pod stropom. (MSK, 92)

Zbudil sem se neprespan, lačen, žejen – in v slabi družbi. Po nogah, rokah, trebuhu in obrazu mi je lazilo in gomazelo na ducate žuželk in druge golazni: prozorne žerke, črvi, kače, svetleči se hrošči, dolgonoge bukomolke, kleščasti uhoščipalci, brezoki beli pajki – vreščeč od groze sem planil kvišku in se jih začel divje otepati. (MSK, 167)

Nemški izvornik	Slovenski prevod
Hildegund von Mythenmetz	Blagorad Basnodolski
Dancelot von Silbendrechsler	Dancelot Zlogostružni
Ovidios von Versschleifer	Ovidij Stihobrušni
Gryphius von Odenhobler	Gryfius Himnozložni
Hartheim von Reimgießer	Radmir Rimoliti

Preglednica 3: *Govoreča imena lintvernov.*

Lintverni so dinozavri iz jezera *Luknje*, ki so preživeli veliko katastrofo in naselili bližnjo goro *Grad Lintvern*, kjer je prišla na dan njihova nadarjenost za rokodelstvo in vse večja inteligenca, dokler se niso pomehkužili in začeli pesniti, kakor jih slovenski bralec prvič spozna v *Rumu* (41–50). Izvor njihovih priimkov pa avtor pojasnjuje v polovični biografiji Blagorada Basnodolskega, ki je dodana drugemu izdanemu (in v slovenščino neprevedenemu) delu *Ensel und Krete*:

Mythenmetz [približni prevedek: klavec mitov] je tipičen priimek prebivalcev Gradu Lintvern, kakor tudi Epenschmied [kovač epov], Versdrechsler [strugar verzov] ali Hymnengießer [livar himn], imena, ki naj bi ponazarjala tako pretanjen literarni čut kot tudi solidno obrtniško rokovanje [sledí sklic na tozadevno zamonijsko publikacijo], kajti skoraj vsi v Gradu živeči zavri so se udeleževali kot literati in bili od rojstva nagnjeni k obrtniški natančnosti. (Moers 2002: 232)

Blagorad Basnodolski je prvič omenjen že v *Sinjedlaku* (152, 190 ss.), ustvarjeno ime je bilo tedaj v *Rumu* hvaležno prevzeto, in Basnodolski danes z izpuščenim obrtniškim nagnjenjem kot pisateljska veličina navsezadnje odstopa od vseh ostalih lintvernov. Dancelot je prvič bežno omenjen v *Rumu* kot *Dancelot von Silbenheber* [dvigalec zlogov] oziroma *Dancelot Zlogodvižni* (414),¹² pozneje postane *Dancelot von Silbendrechsler* [strugar zlogov], vseskozi pa njegovo ime namiguje na viteškega Lancelota. *Ovidios von Versschleifer* [brusač verzov] se naslanja na velikega rimskega pesnika Ovidija (nem. Ovid ali tudi lat. Publius Ovidius Naso), *Gryphius von Odenhobler* [skobljar od] pa na dejansko obstoječega nemškega literata Andreea Gryphiusa iz sedemnajstega stoletja, ki je spesnil *Ode*.¹³

¹² Čeprav Moers s takšno ljubeznijo do podrobnosti gradi in ilustrira domišljjski svet, si sproščeno dopušča pisateljsko svobodo, gl. npr. http://de.wikipedia.org/wiki/Die_Stadt_der_Tr%C3%A4umenden_B%C3%BCher, razdelek *Literarisches Genre – Fantasy* (30. 4. 2013).

¹³ Gl. http://24308.forendienst.de/94ebc76156adc8f6865b7afcbaf099d8/show_messages.php?mid=4543140, kjer je anagram razkrinkan (30. 4. 2013).

Interpretacija, v kolikšni meri trojica lintvernov karikira svoje imenodajalce, ostaja zelo široka: Blagoradovemu pesniškemu botru Dancelotu, ki je v življenju izdal eno samo knjigo, vrtnarski priročnik, in doživel omračenje (MSK, 14–24), je ljubo čtivo *Vitez Hemež* (MSK, 19); Blagoradov mladostniški vzornik Ovidij v Bukvani pesni le še na *Pokopališču pozabljenih pesnikov* (MSK, 85 s.); Gryfius (popolnoma neberljiv pisatelj, MSK, 19) pa je spisal *Viteza Hemeža* (dolgočasen špeh, MSK, 48), ki se zmeraj znova pojavlja skozi celoten roman. Ta vpetost in pomembnost likov sta pretehtali za ohranitev tujih imen; v nemščini malenkost popačeni Ovidij, ki bi kot Ovidios ali Ovudij v slovenščini morda obveljal za zatiptanega škrate, je bil kompenziran v imenu *Gryfius*, ki sem ga tako tudi skušala približati slovensko zvenečemu priimku.

Plemiški izvor *von* v imenih lintvernov je bil obrazilno teže prenosljiv (Zlogostružniški? Stihobrušniški? Odoskobljarski?), tako da priimki posnemajo pristavek *plemeniti* (Zlogostružni, Stihobrušni) ali se na račun izgovorljivosti odmaknejo od aluzije (ki je za slovenskega bralca verjetno precej nedoumljiva, avtor ni preveden v slovenščino) in tudi zato zamenjajo obrt: Himnozložni.

Morebitna književniška aluzija imena *Hartheim von Reimgießer* [livar rim], ki je v enkratni omembi v besedilu avtor enega od najboljših romanov zamonjske literarne zgodovine (MSK, 48), ostaja uganka, tako da se je z nekaj prevajalske svobode, iz nečesa krajevnege (npr. *Hartheim am Rhein* kot občina)¹⁴ in prav tako blagozvočnega (rima, Radmirje) rodil aliteracijski Radmir Rimoliti.

Nemški izvirnik	Slovenski prevod
die Analfabetistischen Terrorbücher	analfabetistične teroristične knjige
das Fallbuch	knjigolovka
das Haarsträuberbuch	knjiga dlakoježa, dlakoježa

Preglednica 4: *Vrste nevarnih knjig.*

Nevarne knjige so se verjetno rodile tako, da je »neki knjižni pirat drugemu knjižnemu piratu razbil betico s težkim špehom. Tistega zgodovinskega trenutka so spoznali, da knjige lahko ubijajo, in odtlej so skozi stoletja pomnožili in izpilili metode, kako s knjigami prizadejati zlo« (MSK, 162). Tako so nastali ekslibrisi z dišavnimi strupi, z majcenimi odmerki strupa posute strani (za vse, ki listajo z oslinjenim prstom) ali z bakterijami okužena zlata obreza (MSK, 164). Še hujše so bile knjižne bombe ali *analfabetistične teroristične knjige*, kar še preočitno namiguje na svetovno dogajanje in »postavlja na pranger negativen odnos do literature in vsakršnega pisanja, saj ta pri ljudeh oz. v tem primeru izmišljenih bitjih romana goji analfabetizem« (Vökler 2008: 43), kar je bilo sporočilno in besedotvorno prenesljivo:

Ko si odprl *analfabetistično teroristično knjigo*, si poslal celotno knjigarno v zrak. Sekta, ki je izdelovala te knjižne bombe, ni imela imena, ker so njeni pripadniki načelno zavračali besedo. Poleg tega so zavračali stavke, odstavke, poglavja, romane, vse prozne oblike,

¹⁴ Gl. možnosti: <http://de.wikipedia.org/wiki/Hartheim> (30. 4. 2013).

vsakršno poezijo in knjige nasploh. Trgovine, ki so prodajale knjige, so po njihovem žalile njihov fanatični analfabetizem in so veljale za legla zla, ki jih je treba izbrisati z obličja Zamonije. Zahrbtne knjižne bombe so tihotapili v knjigarne, knjižnice in antikvariate, jih poskrili med tržna in veliko brana dela ter nato odmaknili pete. Analfabetisti so računali s tem, da si kmalu nihče več ne bo upal niti odpreti knjige. // Vendar so podcenili bralni srd zamonijskega prebivalstva, ki se zavoljo morebiti odtrgane glave že ne bi odpovedalo bralnemu užitku. Eksplozije so sčasoma ponehale in sekta je kmalu razpadla, ker je njemu vodji med izdelavo knjižne bombe ob predčasni detonaciji odtrgalo glavo. (MSK, 164)

Njihova predstopnja so bile *knjigolovke*, ki so jih knjižni lovci (to so lovci na posebej dragocene in redke knjige v katakombah) sami izdelali kot ponaredke teh dragocenosti, v notranjost pa skrili zastrupljene puščice, steklene drobce in druge zlohonosti, kar pomeni, da te je *knjigolovka* ob odprtju pohabila ali ubila (MSK, 162 s.). Rešitev za *Fallenbücher* ali dobesedno *knjige pasti* se naslanja na *Fallenstädte* ali *mesta zasede* – *mestolovke* iz *Ruma* (430–436), ki kot *mišelovke* v Zgornjem svetu privabljajo nove prebivalce, da jih poselijo, te pa potem ugrabi in si jih podjarmi blazni kralj Gav nab iz Spodnjega sveta. Na podobnem načelu knjižni lovci lovijo in iztrebljajo svojo konkurenco.

Knjige dlakoježe ali zloženka *Haarsträuberbücher*, ki lepo ponazarja za nemški jezik značilen in pogost (ekonomičen) besedotvorni postopek (*Bücher, bei denen sich einem die Haare sträuben* – *knjige, ob katerih se ti naježijo dlake*), so tako nevarno grozljive, da te obliva »ledeno mrzel pot, vse dlake ti stojijo pokonci in srce ti razbija v grlu – in potem knjiga dlakoježa v naročju sama od sebe šelesteč obrne list, tako iznenada, tako presenetljivo, tako pretresljivo, da te skoraj zadene kap« (MSK, 320), kar pa gre v resnici na rovaš bukimistov in njihovih hipnotičnih dišav. Manj običajna zloženka v slovenščini kot taka ostaja v duhu knjige z avtorjevimi neologizmi, tudi nonsens skovankami (gl. npr. *Besedna zakladnica*, 381 s.), in se prilega v kontekst (*knjižnica dlakojež* ter *premrlo koščén, mrhteč* in *gomazeče srhljiv* kot čim pogostejše ubeseditve v tovrstnem čitvu).

Nemški izvirnik	Slovenski prevod
die Spinxxxxe	pajkwwwwulja
das Orm, ormen, das Ormen	orm, ormati, ormanje
kreysch	krišč
prumpfen	grugniti

Preglednica 5: *Zamonijščina*.

Moers razen pri *Sinjedlakcu* in *Rumu* nastopa zgolj kot prevajalec Blagorada Basnodolskega iz zamonijščine, nad čimer avtor lintvern dosledno rentiči,¹⁵ njuna navzkrižja pa »spremljajo« tako ugledni časopisi kot *FAZ* (gl. Platthaus 2004) in *Die Zeit* (gl. Moers 2007). Prevajalec Moers v zaključnih besedah k romanom

¹⁵ Na primer po izidu *Vreščjega mojstra* v televizijskem intervjuju *Drachengespräche* (Zmajski pogovori), ki je večidel cenzuriran s piskom, kadar beseda nanese na prevajalca: <http://www.youtube.com/watch?v=E3JwEVYcGBk> (30. 4. 2013).

zagovarja svoje »posege« v lintvernov neznanski knjižni opus (MSK sta samo dve združeni poglavji ene od petindvajsetih knjig *Popotnega dnevnika*, ki v prvi izdaji obsegajo več kot deset tisoč strani; MSK, 459), v opombah pa pojasnjuje predvsem zamonijске danosti in življenjske oblike ter tudi prevajalske zagate. Ko Blagorad v katakombah naleti na *pajkwwwuljo* (MSK, 186), dvojnega pajka s šestnajstimi nožicami, sledi prevajalska opomba:

Zamonijška abeceda ima črko, ki ponazarja mnogonožnost in se pojavi v imenu vsakega živega bitja z več kot osmimi nogami. Ker v naši abecedi takšne črke ni, si pomagam s štirikratnim zapisom dvojnega v-ja, ki po mojem mnenju prav lepo ponazori šestnajstnožnost. To pa seveda ne pomeni, da je treba črko izgovoriti štirikrat. Ime pajkwwwulja preprosto izgovarjate tako, kakor da bi imela en v. (MSK, 457)

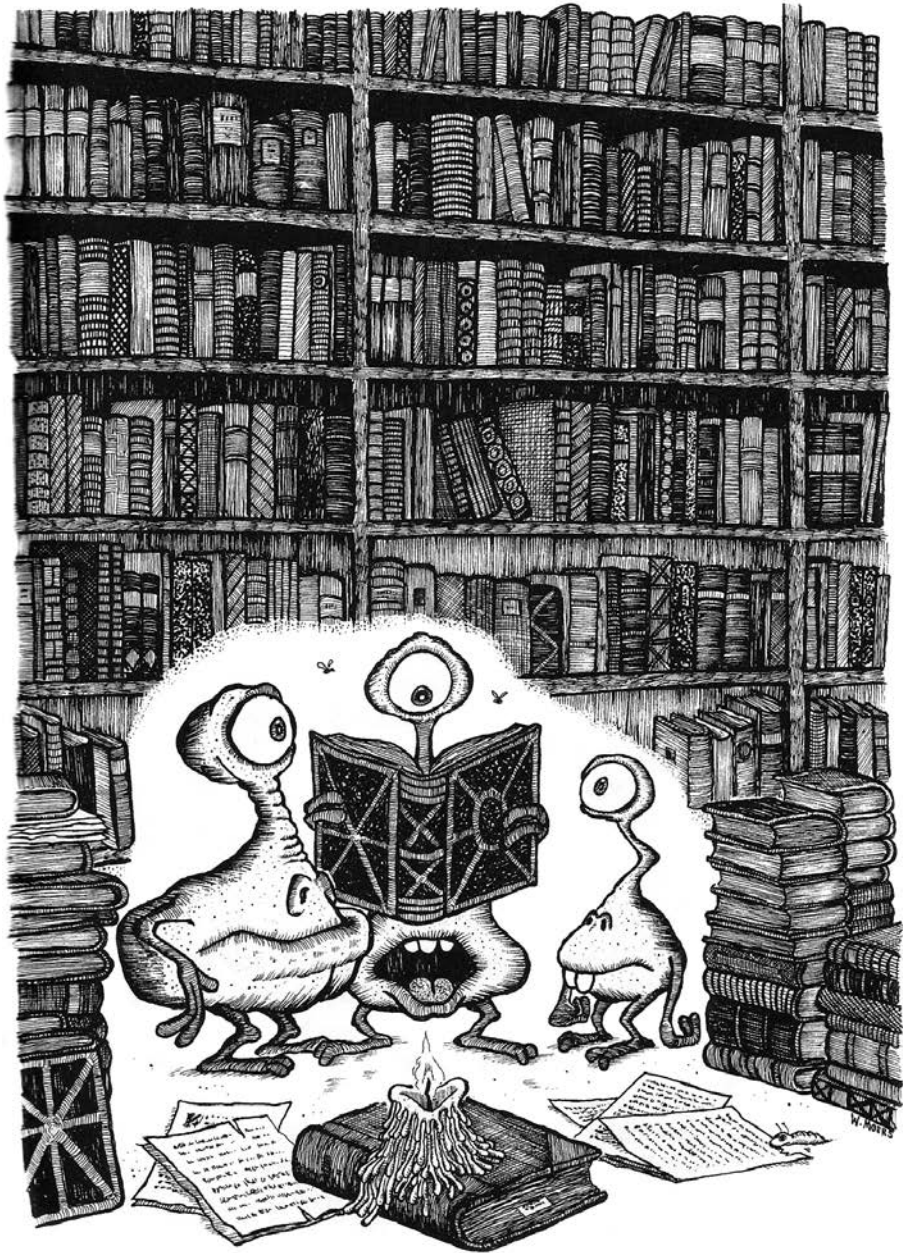
Ker je bil *pajek* (nem. *die Spinne*) v *Sinjedlaku* posrečeno preveden kot *pajkulja* (npr. *die Waldspinnenhexe* – gozdna čarovniška pajkulja, 221) in se je v iskanju črke slovenske abecede štirikratni zapis dvojnega v zdel mnogonožnejši od *pajxxxulje* ter je *pajkwwwulja* zvočno bolj napovedovala nekaj strašno-temačno-mrčesastega, se je kljub »internetnemu« videzu obdržala. Sicer pa je bilo zamonijščino mogoče ponavadi dobesedno posnemati, kot v primeru skrivnostne sile, ki preplavi literarne izbrance v trenutkih največjega navdiha (*orm*, MSK, 22, oziroma prvič brez podrobnega konteksta kalkirano v *Rumu*, 65), ali v primeru ugibanja imen bukvomanov na podlagi citiranega mesta, ki naj bi bilo najmočnejše prežeto z ormom (*ormanje*, *ormati*, MSK, 222).

Znotraj zamonijščine je tokrat aktualno besedišče jokajočih senc (to so »nemirne duše prastarih knjig«, MSK, 359), ki mlademu Blagoradu po skupnem plesu neznansko obogatijo besedni zaklad z izrazi kot *kreysch* (»Grozen zvok, ko kreda zacvili po tabli, je bil *krišč*.« MSK, 382) ali *prumpfen* (»Zvoku, ki nastane, ko te nenadoma med pitjem posili smeh in moraš tekočino boleče požreti, se je reklo *grugniti*.« MSK, 382). Izraza kot taka nimata sodobnih nemških slovarskih definicij ali kvečjemu svoj približek (*kreischen* – *vreščati*, *cviliti*, *škripati*), tako da sta bila prevedena iz konteksta (približno v slogu: *vreščati*, *vrišč*, *kreysch*, *kreda*, *krišč*; *rigniti*, *grlo*, *grgrati*, *prumpfen*, *grugrati*, *grugniti*), kadar je bil kontekst seveda podan in je soglasniški sklop (*ysch*, *mpf*) deloval precej nemško.

Nemški izvornik	Slovenski prevod
Ojahnn Golgo van Fontheweg	Ojahnn Golgo van Fontheweg
Gofid Letterkerl	Gofid Letterkerl
Clas Reischdenk	Sardel Chickens
Ali Aria Ekmirner	Lirek Aria Rimarne
Sanotthe von Rhüffel-Ostend	Gregon Črič Somi

Preglednica 6: *Anagramska imena bukvomanov.*

Za morda najtrši prevajalski oreh so se izkazali bukvomani, katerih življenjski namen je, na pamet se naučiti vsa dela določenega književnika (MSK, 208), po katerem se (anagramsko) imenujejo.

Golgo, Gofid in Dancelot (*Mesto sanjajočih knjig*, Založba Sanje, 2010)

Trojico bukvomanov, ki najtesneje spremlja Blagorada Basnodolskega, sestavljajo *Golgo* (Ojahn Golgo van Fontheweg oziroma Johann Wolfgang von Goethe), *Gofid* (Gofid Letterkerl oziroma Gottfried Keller) in *Dancelot* (Dancelot Zlogostružni), torej največji nemški književnik, eden od najpomembnejših švicarskih

književnikov in izmišljen lik, a Blagoradov preminuli pesniški boter (ki je tudi redka neanagramska izjema). Nema lokrat dobijo anagrami nove pomene (črkoznalec *Letterkerl*), do katerih avtorja po lastnih besedah pripeljejo kocke Scrabble, za ustvarjanje res zvenceh ali smešnih imen (gl. Kreitling 2011b), in tudi liki so okarakterizirani (»debelinko« Golgo s poltjo zrele olive je »ta neznosni petelin zamonijске klasike. Ljubljeneec vseh kritikov in groza vseh šolarjev«, MSK, 206; Gofid, blede modre barve, pa eden od Blagorodovih »najljubših pisateljev. Napisal je *Zanilo in murha* in že s tem je zame postal nesmrten. Letterkerl sicer še ni umrl, vendar je bil dva metra visok merjašnik, ki je po moji vednosti živel v Buhtingu«, MSK, 206). Vrhunec bukvomanske zaljubljenosti v knjige predstavlja ormanje, obred, pri katerem se bukvomani predstavijo z recitalom (načeloma) z ormom močno prežetega mesta iz književnikovega opusa (MSK, 223 ss.), ki je nemalokrat citat iz dejanskega dela in včasih še obarvan z zamonijским okolišem, kot se je izkazalo pri *Čriču*.

Koliko in kako torej poseči v avtorjev bukvomanski svet: ohraniti nemške predloge z domiselnimi imeni, ki bodo nagovorile bolj ali manj germanofile, ali za (prej verjetnega) mladostniškega ciljnega bralca že domala prirejati besedilo (in v kolikšni meri)? Ali morda samo tu in tam vtihotapiti slovenskega bukvomana, toda katerega in po katerih merilih ga izbrati? Črkovno preigravanje Prešerna in drugih ob upoštevanju vsega nemško obarvanega konteksta je kaj kmalu pokazalo, da bo glavna trojica ostala nemška. Poleg tega naslednji zamonijški roman, tedaj še neprevedeni *Vreščji mojster*, prav res temelji na predlogi Gofida Letterkerla (oziroma Gottfrieda Kellerja, na njegovem *Mačku Mucu*, ki je bil v slovenščino preveden s povestmi *Ljudje iz Seldwyle* leta 1944), torej ni bilo izključeno, da se ne bi na zamonijški tapeti v prihodnosti znašlo tudi kakšno Golgovo delo.

Pri drugih bukvomanih, ne samo iz nemškega govornega območja temveč tudi iz svetovne književnosti, se je nadalje porajalo vprašanje, ali vendarle malce posloveniti zven njihovih imen, da bo dosegel podobno (ponavadi) komičen učinek kot v izvorniku, in ali celo malce razkrinkati književnike, saj glede na avtorjev komercialni uspeh v nemškem prostoru ni bilo pričakovati, da bodo slovenski bralci po forumih tako zavzeto trli anagramske orehe kot nemški.¹⁶ Tako je romanopisec z bogatim repertoarjem in asociativnim nemškim prizvokom Clas Reischdenk (STB, 269) postal nazornejši Sardel Chickens (MSK, 268), stvaritelj idealne vinske pesmi nasploh Ali Aria Ekmirner (STB, 226) nekoliko zgovornejši Lirek Aria Rimarne (MSK, 226), pri katerem je tudi francoski prizvok na mestu, za njima pa se skrivata Charles Dickens in Rainer Maria Rilke. Vendar takšno postopanje ni bilo zlato pravilo in marsikateri zagonetni nemški anagram je – po odločanju glede na vsakokratni kontekst – bržkone ostal.

Pa vendar so nekatere zagonetke kar klicale po nadomestnem književniku in delnem prirejanju, da bi lahko podoživeli avtorjevo humorno besedno igro: na primer pri naslednjem nastopu na ormanju, ki ga zaradi kompleksnosti navajam v celoti:

¹⁶ Eden od seznamov na: http://24308.forendienst.de/show_messages.php?mid=4347251 (30. 4. 2013).

»Der nächste!« rief Golgo.

Ein Albino-Buchling mit wäßrigem rotem Auge trat vor. Er sprach:

»Und flimmern sah ich, durch der Linde Raum,
Ein mattes Licht, das im Gezweig der Baum
Gleich einem mächt'gen Glühwurm schien zu tragen.
Er sah so dämmernd wie ein Traumgesicht
Doch wußte ich, es war *das irre Licht*
Mein letztes Stündlein hat geschlagen.«

Ach, du meine Güte – *Sanotthe von Rhüffel-Ostend!* Mein Dichtpate Danzelot hatte mich mit den Gruselgedichten dieser halbverrückten florinthischen Poetin so manche Nacht um den Schlaf gebracht. Dieses hier, **Das irre Licht vom Friedhofssumpf** kannte ich immer noch komplett auswendig.

Aber diesmal wollte ich es spannend machen. Nicht gleich das ganze Pulver verschießen. Also tat ich, als sei dies ein besonders schwerer Brocken.

»Puh!« machte ich. »Oha. Das ist schwierig... das könnte von... nein... oder von... nein, der hat doch gar keine Gedichte geschrieben, die sich reimen... oder ist es... hmm... Moment... ich sehe einen Namen... nein, zwei Namen... undeutlich... kaum erkennbar...«

Die Buchlinge stöhnten vor Spannung.

»Da! Da! Jetzt lichtet sich der Schleier... *es ist... Süd? Nord? Nein – Ostend!* Du bist – Sanotthe von Rhüffel-Ostend! Die bekloppte Sanotthe!«

Letzteres war mir so rausgerutscht, der erratene Buchling schnaubte pikiert, drehte sich auf dem Absatz um und verschwand in der Menge. Das Publikum applaudierte erleichtert. Ich wischte mir den nicht vorhandenen Schweiß von der Stirn.

»Der Nächste!« rief Golgo. (STB, 227; poudarki dodani)

Za albinkim bukvanom z imenom *Sanotthe von Rhüffel-Ostend* (in ne preveč laskavim prizvokom *Rhüffel* – nem. *Rüssel*, trobec), ki velja za napol zmešano florintsko pesnico (Florinth oz. slovensko Florint je kraj v Zamoniji, ne tako daleč od Pokopaliških močvirij in Zaliva blodnih vešč (nem. *Irrlichterbucht*), gl. notranji zemljevid v *Sinjedlaku*) in je poleg srhljivih pesmi, ki so Blagorada marsikatero noč oropale spanca, napisala *Blodno luč iz pokopališkega močvirja*, ki jo Blagorad še zmeraj zna na pamet (gl. podčrtane poudarke), se skriva pomembna nemška pesnica Annette von Droste-Hülshoff (1797–1848) z drugo kitico (v slovenščino neprevedene) pesmi *Im Moose (Na mahu)*,¹⁷ ki je v bukvanovem recitalu malenkost spremenjena: »bila je blodna luč. // Moja zadnja ur'ca je odbila.« In ker želi Blagorad tokrat ustvariti napetost, se med ugibanjem poigrava s smermi neba, preden ugotovi »vzhodni konec« (gl. zadnje odebeljene poudarke) avtoričinega priimka, nakar mu prostodušno uide, da je to »usekana Sanotthe« (gl. podčrtkani poudarek).

Dilema se je zastavila ob izbiri nadomestnega književnika: ali nujno iskati nekoga s podobnim statusom iz istega časovnega obdobja in z delom z enako tematiko (v idealnem primeru) ali – in v katero smer (obdobje, status, delo) – so dopustna odstopanja. Nadalje, kako izpeljati besedno igro na domiselnem anagramu (kako zapleten anagram sploh sestaviti) ter ali ohraniti ali opustiti vrednotenje (»napol zmešana, usekana«). Za slovenski prevod je bil najprej zastavljen okvir, katerih

¹⁷ Pesem v celoti: <http://www.wortblume.de/dichterinnen/immoose.htm> (30. 4. 2013).

avtorjev bi se bralec razveselil v takšni knjigi, če bi bila napisana v slovenščini, in katera njihova dela so ponavadi obravnavana pri šolskem pouku (in ostanejo v spominu). Nadalje bi se znana pesem morala podati v deželo Zamonijo (spremenljive vrstice) in v dani kontekst (narava). Po možganski nevihti k najvidnejšim pesniškim predstavnikom različnih slovenskih obdobij (in k njihovim znanim delom in slovesu nasploh) se je goriški slavček Simon Gregorčič (sicer 1844–1906) s pesmijo *Soči* izkazal za potencialnega kandidata. Ker njegova predhodnika pri ormanju nista iz slovenskega prostora (in kot anagrama pri prvem branju v slovenščini morda celo neprepoznavna), je smel biti nov anagram očitnejši (npr. Gregon Črič Somi, gl. spodnji citat). Pesem *Soči* oz. Čričeva domovinska *Zamonija, tvojim vodám* se je podala v kontekst (Kremžogorje in gorska kremža sta znana iz *Sinjedlakca*, 129 s.), besedna igra pa je temeljila na aluziji na (Josipa) Murna, preden se Blagorad dokoplje do Čriča. Nekoliko manj slabšalno vrednotenje je ohranjeno posredno (»natrobil v ušesa« in »žvrgoleči čriček« namesto »zamonijiški slavček«):

»Naslednji!« je pozval Golgo.

Pristopil je albinski bukvoman z osolzenim rdečkastim očesom. Recitiral je:

»Kar bode shranjenih vodá
v oblakih tvojega neba,
kar vode v tvojih bo planinah,
kar bode v cvetnih je ravninah,
tačas *vzkipi vse na plan*
v kremžogorski naliv močan!«

Oh, ti ljuba duša – **Gregon Črič Somi!** Moj pesniški boter Dancelot mi je natrobil v ušesa domovinske pesmi tega zamonijiškega slavčka. Tole, **Zamonija, tvojim vodám, sem še zmeraj znal na pamet**.

Tokrat pa sem hotel ustvariti napetost. Ne bom takoj razstreljal municije. Torej sem se naredil, da je to posebej trd oreh.

»Puh!« sem vzdihnil. »U-hu-hu. Težka je... lahko bi bil... ne... ali pa... ne, saj sploh ni pisal pesmi, ki bi se rimale... ali pa je... hmm... samo malo... ime vidim... ne, dve imeni... nerazločni... komaj razberem...«

Bukvomani so stokali od napetosti.

»Evo, evo! Tančica se razgrinja... *je... Murn? Čmrlj? Ne – Črič!* Ti si Gregon Črič Somi! Žvrgoleči čriček!«

Slednje sem nehote bleknil, uganjeni bukvoman je užaljeno puhnil, se zasukal na petah in izginil v množico. Občinstvo je olajšano zaploskalo. Obrisal sem si namišljeni pot s čela.

»Naslednji!« je poklical Golgo. (MSK, 227 s.; poudarki dodani)

3 Zaključek

Tako je bila torej zorana bukvanska ledina. V cikcaku med potujitvenim in podomačitvenim pristopom, ki ju je pogojeval zelo kompleksen kontekst: ne samo vsakokratno besedilno mesto, možnosti in omejenosti ciljnega jezika ter rešitve iz predhodnih prevodov zamonijiškega cikla, temveč tudi vpetost v različne kulturne prostore in literarne struje, prevajalska interpretacija, dostopnost informacij, nemška recepcija in inscenacija avtorja, prevodi dela v druge jezike (ki so lahko

prava zakladnica možnosti, a med prevajanjem niso bili podrobneje preučevani) in ne nazadnje tudi intuicija, kaj bi se skladalo z »duhom knjige«. Precejšen časovni zamik pri prevajanju zamonjskih romanov se je vsekakor izkazal za prednost, saj je bila Bukvana na primer na kratko prvič omenjena že v *Rumu* (269), ki se je prevajal v času, ko je *Mesto sanjajočih knjig* že izšlo in doživelo sprejem pri ciljnih bralcih. Pozneje so njihovi odzivi po spletnih forumih bili v veliko pomoč pri razkrivanju aluzij in anagramov; danes bi se za tovrstne informacije poskusila prek založbe obrniti na avtorja. Četudi vmesno delo *Ensel und Krete* ni prevedeno, se morebitna vrzel ob pravem času zakrpa (npr. orm je nemškemu bralcu že znan iz tega romana, slovenskemu samo malenkostno iz *Ruma*, a je obema ponovno pojasnjen v MSK, ko je zares pomemben). S časovne distance je pogled na to ali ono prevodno rešitev danes drugačen, a skušala sem nanizati čim več zornih kotov, pod katerimi se je bilo mogoče približati besedilu, gotovo pa se prebliski ne rojevajo tako premočrtno (in bi bil včasih med neskončnim kolebanjem najbolj odrešilen prevajalski orm). Analizirani primeri pokažejo, da je prevajalska strategija morala biti prožna, saj se je bilo za ceno razumljivosti marsikdaj smiselno postaviti na stran ciljnega bralca in mu približati avtorjev humor (ki ga ob prenosu na slovenske like ne gre jemati osebno) in po ovinkih poustvarjati besedne akrobacije s podobnim učinkom. Iz podomačitvenega pristopa postanejo razvidni možni besedotvorni postopki za kovanje neologizmov, težnja po iz konteksta smiselnih, blagozvočnih, aliteracijskih rešitvah v duhu knjige ter s kontekstom upravičeno delno prirejanje anagramskih bukvomanov. V potujitvenem pristopu se poleg eksotične drugačnosti ohranja bržkone tudi zagonetnost zamonjskega sveta, ki po drugi strani lahko neti radovednost in bogati literarne čute ciljnega bralca.

V pričakovanju zadnjega dela bukvanske trilogije se krepi slutnja, da je Moersu z Blagorodom Basnodolskim, ki je večkrat omenjan kot avtorjev alter ego (gl. npr. Kreitling 2011a), in z bukvomani uspelo ustvariti svoji naslednji kultni figuri. V tem duhu: naj se zgodba kmalu spet začne!

Viri in literatura

- Walter Moers, 2000: *13 ½ življenj kapitana Sinjedlakca*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Walter Moers, 2002: *Ensel und Krete*. München: Goldmann.
- Walter Moers, 2004: *Die Stadt der Träumenden Bücher*. München: Piper.
- Walter Moers, 2009: *Rumo & Čudeži v temi*. Ljubljana: Sanje.
- Walter Moers, 2011: *Mesto sanjajočih knjig*. Ljubljana: Sanje.
- Duden – Deutsches Universalwörterbuch*, Mannheim, 2006, CD-ROM.
- Sandra L. Beckett, 2009: *Crossover Fiction. Global and Historical Perspectives*. New York/London: Routledge.
- Matej Bogataj, 2011: Walter Moers, Mesto sanjajočih knjig. *Mladina* 43, 28. 10. 2011. 66.
- Maren J. Conrad, 2011: Von toten Autoren und Lebenden Büchern. Allegorien und Parodien poststrukturalistischer Literaturtheorie in den Katakomben der *Stadt der Träumenden Bücher*. V: Gerrit Lembke (ur.): *Walter Moers' Zamonien-Romane. Vermessung eines fiktionalen Kontinents*. Göttingen: V&R unipress. 281–302.

- Geneze, 2011: Poti v bistroumne nesmisle: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2011: pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2010. Ljubljana: Mestna knjižnica.
- Nike Kocijančič Pokorn, 2003: *Misliti prevod. Izbrana besedila iz teorije prevajanja od Cicero do Derridaja*. Ljubljana: Študentska založba.
- Holger Kreitling, 2004: Wanderer, kommst du nach Buchhaim. *Die Welt*, 25. 9. 2004, <http://www.welt.de/print-welt/article342502/Wanderer-kommst-du-nach-Buchhaim.html> (30. 4. 2013).
- Holger Kreitling, 2011a: »Meine Protagonisten müssen vierzehn Arme haben.« *Die Welt*, 6. 10. 2011, http://www.welt.de/channels-extern/ipad3/kultur_ipad3/article13645513/Meine-Protagonisten-muessen-vierzehn-Arme-haben.html (30. 4. 2013).
- Holger Kreitling, 2011b: Was Walter Moers in seinem Giftschränk verbirgt. *Die Welt*, 20. 10. 2011, <http://www.welt.de/print/wams/kultur/article13665678/Was-Walter-Moers-in-seinem-Giftschrank-verbirgt.html> (30. 4. 2013).
- Gerrit Lembke, 2011: »Hier fängt die Geschichte an.« Moers' Zamonien-Romane. Vermessung eines fiktionalen Kontinents. V: Gerrit Lembke (ur.): *Walter Moers' Zamonien-Romane. Vermessung eines fiktionalen Kontinents*. Göttingen: V&R unipress. 15–41.
- Walter Moers, 2007: Stellen Sie sich, Herr von Mythenmetz! *Zeit Online*, 28. 8. 2007, <http://www.zeit.de/2007/35/L-Moers> (30. 4. 2013).
- Walter Moers, 2011: *Das Labyrinth der Träumenden Bücher*. München: Knaus.
- Klaus Nüchtern, 2003: Mein Zielpublikum bin ich. *Falter*, 23. 4. 2003, <http://www.falter.at/web/shop/detail.php?id=2760> in http://www.buzzsaw.de/wp-content/uploads/2011/05/08-08-11.INTERVIEW.MIT_WALTER.MOERS_.pdf (30. 4. 2013).
- Eva Oppermann, 2011: Der deutsche Carroll. Walter Moers' zamonische Romane im Vergleich mit klassischem englischen Nonsense. V: Gerrit Lembke (ur.): *Walter Moers' Zamonien-Romane. Vermessung eines fiktionalen Kontinents*. Göttingen: V&R unipress. 121–138.
- Andreas Platthaus, 2004: Zum Dichter geboren, zum Leser bestellt. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 11. 9. 2004, <http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/buecher/rezensionen/belletristik/zum-dichter-geboren-zum-leser-bestellt-1179590.html> (30. 4. 2013).
- Andreas Platthaus, 2007: Natürlich bleibt Ihr Buch ein Schmarrn. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 4. 10. 2007, <http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/buecher/moers-trifft-mythenmetz-natuerlich-bleibt-ihr-buch-ein-schmarrn-1488651.html> (30. 4. 2013).
- Christine Vogt, 2011: Die 7 ½ Leben des WALTER MOERS. Vom Kleinen Arschloch über Käpt'n Blaubär bis Zamonien. V: Christine Vogt (ur.): *Die 7 ½ Leben des WALTER MOERS. Vom Kleinen Arschloch über Käpt'n Blaubär bis Zamonien*. Bielefeld/Leipzig/Berlin: Kerber. 13–36.
- Virginie Vökler, 2008: *Die Ästhetik des Bösen in der phantastischen Gegenwartsliteratur. Am Beispiel von Cornelia Funkes »Tintenherz«, W. und H. Hohlbeins »Das Buch« und Walter Moers »Die Stadt der Träumenden Bücher«. Magisterarbeit*. GRIN Verlag. http://books.google.si/books/about/Die_%C3%84sthetik_des_B%C3%B6sen_in_der_phantast.html?id=RbT8W8KZSLEC&redir_esc=y (30. 4. 2013).